

www.amcham.hr

Američka gospodarska komora u Hrvatskoj | American Chamber of Commerce in Croatia

Zagreb, siječanj 2025.

Digitalizacija sustava vođenja knjiga poslovnih udjela

Sadržaj

Uvod	2
Digitalni depozitorij poslovnih udjela	2
Postojeća regulativa i proces	2
Prijedlog novog sustava	3
Zaključak	6

Uvod

Hrvatska je napravila značajne korake u svojoj socio-ekonomskoj tranziciji u demokratsko društvo i tržišno gospodarstvo. Na tom putu usvojene su mnoge tekovine razvijenih država, a i članstvo u Europskoj Uniji te nastojanje pridruživanju OECD-u značajno doprinosi kontinuiranom razvoju i poboljšanju uvjeta poslovanja za domaće poduzetnike te strane investitore.

Posljednjih godina posebno se ističe IT scena, uz pojačano osnivanje start-upova koji ostvaruju zapažene rezultate i koji su sve uspješniji i na globalnom tržištu. No, pojedini procesi te ograničavajući propisi koji smanjuju fleksibilnost još uvijek potiču mnoge mlade, uspješne poduzetnike van Hrvatske nakon što ostvare određenu razinu uspjeha.

Jedan od takvih procesa, koji je vrlo važan, odnosi se na postupak prijenosa poslovnih udjela u društvima s ograničenom odgovornošću. Ta društva, d.o.o. i j.d.o.o., čine preko 90% svih poslovnih subjekata u Hrvatskoj. Dodatno, danas takvi procesi zahtijevaju višu razinu fleksibilnosti i brzine te svojim osnivačima, investitorima, zaposlenicima i potencijalnim kupcima trebaju omogućiti pristup sa što manje stresa i što više sigurnosti.

Hrvatska je pojedine važne procese digitalizirala, uključujući elektroničko pokretanje poslovanja START, i time je omogućen lakši početak novim poduzetnicima. AmCham smatra da je dobro vrijeme da se digitaliziraju i drugi procesi povezani s upravljačkim pravima u trgovačkim društvima – a jedan od ključnih je upravo vođenje, upravljanje, i raspolaganje poslovnim udjelima.

Digitalni depozitorij poslovnih udjela

Postojeća regulativa i proces

Prijenos poslovnog udjela u društvima s ograničenom odgovornošću uređen je još u inicijalnoj verziji Zakona o trgovačkim društvima, koja je usvojena 1993. godine, a stupila je na snagu 1995. Ukratko, poslovni udjeli u d.o.o. prenose se javnobilježničkim aktom ili solemniziranom privatnom ispravom. I dok se omogućuje da se pravni posao kojim se stvara temelj za prijenos (kupoprodaja, zamjena i sl.) izradi u pisanom obliku bez posebne forme, sam ugovor o prijenosu je strogo formalan dokument. To ga često čini i poprilično skupim u odnosu na vrijednost samog udjela, s obzirom da stranke moraju snositi troškove solemnizacije, a često i odvjetnika.

Uz to, od 2009. godine propisana je i obveza upisa svih članova društva s ograničenom odgovornošću u sudski registar, kao i svih promjena u članstvu. Taj dodatni korak u procesu uzrokovao je još i dodatne troškove te je produljio svaki postupak prijenosa, ponekad i tjednima. Osim toga, kroz godine su sudski registri različitih trgovačkih sudova u Hrvatskoj usvojili poprilično različite prakse u pogledu sadržaja ugovora o prijenosu, pa se dosta često taj poprilično jednostavan dokument mora usklađivati sa zahtjevima pojedinih sudova i sudaca.

Dakle, sadašnji proces prijenosa poslovnog udjela u d.o.o./j.d.o.o. zahtijeva tri koraka:

Stranke (dogovor i sklapanje ugovora) → Bilježnik (solemnizacija, izrada popisa članova, izrada prijave za upis u sudski registar) → Sudski registar (upis promjene članova)

Pri tom, cjelokupni postupak, kod najjednostavnijeg prijenosa udjela kod kojeg stranke znaju sve o društvu čiji udio je predmet prijenosa, izgleda ovako:

1. Prethodna provjera: stjecatelj treba provjeriti podatke o stanju udjela na najmanje tri strane:
 - a. Društvo: je li prenositelj upisan u knjigu poslovnih udjela, i jesu li svi udjeli koji se prenose upisani na njega kao imatelja te ima li nekakvih dodatnih upisa, zabilježbi ili napomena; naposljetku postoji li kakvo pravo prvokupa ili drugo ograničenje prijenosa koje je potrebno prethodno razriješiti,
 - b. Sudski registar: je li prenositelj upisani član društva,

- c. Financijska agencija - FINA, upisnik sudskih i javnobilježničkih osiguranja: postoje li na udjelima koji su predmet prijenosa određeni tereti, zabrane raspolaganja udjelima i sl.
2. Izrada ugovora: ugovor se izrađuje isključivo u pisanom obliku, a digitalna forma nije valjana. Pri tom se uobičajeno izrađuju dva dokumenta: Ugovor o prodaji/zamjeni i sl. te ugovor o prijenosu udjela.
3. Pribava posljednjeg popisa članova društva: bilježniku je potrebno najaviti sklapanje ugovora barem par dana unaprijed, kako bi bilježnik pribavio od sudskog registra posljednji važeći popis članova društva koji je sudu prilikom posljednjeg prijenosa udjela dostavio bilježnik koji je tada solemnizirao dokumentaciju.
4. Sklapanje ugovora: ugovor o prijenosu udjela mora se sklopiti pred javnim bilježnikom, u formi javnobilježničkog akta ili solemnizirane privatne isprave. Dodatno, bilježnici često traže da stranke dokažu postoje li i jesu li ispunjeni svi dodatni uvjeti za prijenos.
5. Novi popis članova i druga dokumentacija: uz sam ugovor o prijenosu, stranke moraju davati i druge izjave kojima dokazuju „podobnost“ za stjecanje poslovnog udjela, a bilježnik mora izraditi novi popis članova društva.
6. Dostava dokumentacije društvu: s obzirom da društvo često nije stranka takvog prijenosa, potrebno je primjerak solemniziranog ugovora dostaviti društvu na provedbu upisa u knjigu poslovnih udjela kao i upisa promjene članova u sudski registar nadležnog trgovačkog suda.
7. Upis prijenosa: nakon što društvo zaprimi ugovor, uprava društva je dužna provesti prijenos u knjizi poslovnih udjela (ako ju uopće vodi te ako nema zapreka u obliku dodatnih uvjeta) te podnijeti sudskom registru prijavu za upis promjene članova društva. Ne postoji obveza društva da prenositelju i stjecatelju dokaže da je proveden upis u knjigu poslovnih udjela.
8. Upis promjene članova u sudski registar: posljednji korak provedbe prijenosa poslovnih udjela. Iako u pravilu prijenos ne ovisi o samom upisu, često se događa da razne institucije i druga tijela traže upravo izvod iz sudskog registra kao dokaz članstva u društvu.
9. Upis u registar stvarnih vlasnika: ukoliko se radi o promjeni koja mijenja strukturu „vlasništva“ nad društvom sukladno propisima o sprečavanju pranja novca, potrebno je promjene upisati i u registar stvarnih vlasnika.

Kao što je vidljivo, radi se o procesu s mnogo koraka. Taj postupak, u usporedbi s današnjim modernim digitalnim procesima, ima određene nedostatke:

Skupoća: troškovi solemnizacije, pravnog savjetovanja i sudskih pristojbi

Kompleksnost za stranke: prepuno formalnih zahtjeva i koraka od početka do konačne provedbe

Komplikacije u provedbi: predugo trajanje, neujednačena praksa sudova, zastarjelost u odnosu na zahtjeve današnjeg tržišta

Lažna sigurnost: bez obzira na formalne provjere, sustav ne jamči sigurnost ulagačima, poduzetnicima ili vjerovnicima

Sve navedeno hrvatski sustav prijenosa poslovnih udjela i dalje čini jednim od najkompliciranijih u EU te izravno utječe na spremnost određenih investitora da koriste hrvatska društva kao svoje poslovne subjekte za vođenje poslovanja u Hrvatskoj ili šire u EU.

Prijedlog novog sustava

Kako bi se cjelokupni sustav prijenosa poslovnih udjela pojednostavio za stranke, a istovremeno i ubrzao, ali i unaprijedio po pitanju sigurnosti informacija, potrebno ga je u potpunosti digitalizirati te stvoriti jedinstveni depozitorij. Jedinstveni depozitorij trebao bi biti povezan sa sudovima, poreznom

upravom te svim drugim dionicima koji sudjeluju u procesu ili imaju izravan pravni interes za informacijama sadržanim u tom depozitoriju.

Kako bi depozitorij imao smisla i zaživio kao jedinstveni upisnik za sve što se tiče poslovnih udjela u društvima s ograničenom odgovornošću, potrebno je:

Objediniti upisivanje svih podataka o poslovnim udjelima, njihovim imateljima, postupcima prijenosa i drugim postupcima koji se vode u vezi s tim poslovnim udjelima te o teretima i drugim upisima na/ili u svezi s poslovnim udjelima.

Digitalizirati postupak prijenosa kroz primjenu digitalnog identiteta stranaka, uz mogućnost da se alternativno stranke i nadalje obraćaju javnim bilježnicima i kod njih provode samo sklapanje ugovora, uz automatsku prijavu upisa u depozitorij od strane javnog bilježnika.

Ukinuti provedbu upisa članova društva u sudski registar, kao i svih drugih upisa o poslovnim udjelima u sve druge upisnike.

Na taj način bi sve informacije o poslovnim udjelima bile objedinjene na jednom mjestu te u potpunosti digitalizirane. Dodatno, digitalizirao bi se postupak samog sklapanja ugovora o prijenosu poslovnih udjela, a kasnije i drugih ugovora kao što je npr. ugovor o zasnivanju založnog prava i sl.

Sadržaj depozitorija

Kako bi depozitorij bio funkcionalan, u njemu bi svakako trebali biti upisani sljedeći podaci:

- Podaci o društvu (sinkronizirani sa sudskim registrom)
- Podaci o poslovnim udjelima:
 - Redni broj
 - Nominalni iznos
 - Udjel u temeljnom kapitalu
 - Prava iz poslovnog udjela
 - Posebne pogodnosti i napomene
 - Tereti na poslovnom udjelu
 - Pravo prvokupa, suglasnost na prijenos i druga interna ograničenja prijenosa
 - Sve druge zabilježbe i napomene
- Podaci o imatelju poslovnog udjela:
 - Osobni podaci
 - Ukupan broj poslovnih udjela koje drži u društvu
 - Povijesni podaci o prethodnim imateljima
 - Osobne napomene, zabilježbe i zabrane
 - Svi drugi potrebni podaci

Postupak prijenosa udjela

Jedna od glavnih promjena u samom sustavu prijenosa poslovnih udjela bio bi upravo postupak prijenosa. Iako bi se svakako zadržala i mogućnost prijenosa sklapanjem ugovora o prijenosu poslovnih udjela pred javnim bilježnikom, dakle solemnizacijom ili u formi javnobilježničkog akta, osnovni postupak bi bio sklapanje digitalnog ugovora.

Postojeći NIAS sustav omogućuje svim građanima i pravnim osobama registriranim u Hrvatskoj korištenje digitalnih servisa uz pomoć potvrde identiteta korištenjem eOI, odnosno Certilia servisa. Dodatno, 20. svibnja 2024. godine u Europskoj uniji stupila je na snagu tzv. eIDAS 2 Uredba, čime je uspostavljena obveza zemalja članica da svi EU građani najkasnije do 20. svibnja 2026. godine dobiju digitalni „novčanik“ za digitalni osobni identitet koji će se moći univerzalno koristiti na čitavom teritoriju EU. Time će se pristup hrvatskim digitalnim servisima omogućiti i svim građanima EU, što će digitalni prijenos poslovnog udjela u hrvatskom društvu s ograničenom odgovornošću učiniti dostupnim za gotovo pola milijarde stanovnika EU i većinu poslovnih subjekata sa sjedištem u zemljama članicama.

Sam postupak bi, u osnovi, pratio i dalje osnovna načela prijenosa poslovnih udjela. No, s obzirom da bi sustav depozitorija sadržavao sve potrebne podatke, kako o sadržaju poslovnih udjela, tako i

o bilo kakvim ograničenjima u prijenosu (osobnim ili vezanima uz same udjele), mogućnost grešaka, te manipulacija i zloraba bi bile znatno smanjene u odnosu na sadašnji sustav. Dodatno, čitav postupak bio bi daleko brži i jednostavniji, a u slučaju da se radi o jednostavnom i bezuvjetnom prijenosu, isti bi se mogao provesti i potpuno automatski unutar sustava, u roku par sekundi od sklapanja ugovora.

Ukratko, prijedlog novog postupka digitalnog sklapanja ugovora o prijenosu udjela bi bio sljedeći:

1. Prethodna provjera: prenositelj bi kompletnu osnovnu provjeru mogao napraviti uvidom u depozitorij, bez potrebe za provjerama u drugim upisnicima ili vjerovanju „na riječ“.
2. Izrada ugovora: ugovor o prijenosu se izrađuje popunjavanjem unaprijed predviđenog obrasca za provedbu prijenosa. S obzirom da je sustav povezan sa svim podacima, bilo kakva ograničenja i nemogućnost provedbe tog ugovora bi se pojavili kao „crvene zastave“ već prilikom samog popunjavanja obrasca i stranke ne bi mogle dovršiti postupak ako nisu provedene potrebne prethodne radnje (npr. pravo prvokupa, suglasnost društva, i sl.), odnosno ako postoji neka zabrana prijenosa. Kupoprodajne uvjete stranke bi mogle unijeti u sam obrazac (obavezno bi se cijena naznačila u digitalnom ugovoru za prijenos koji podliježe oporezivanju), ili bi se samo naznačilo da se radi o posebnom sporazumu među strankama koji je interne prirode.
3. Sklapanje ugovora: Ugovor o prijenosu udjela, nakon što se konačno utvrdi njegov sadržaj, bi se sklopio digitalnim potpisivanjem odnosno korištenjem eID (eIDAS 2 kompatibilnog) certifikata. Ako bi stranka bila građanin treće zemlje bez odgovarajućeg digitalnog identiteta, u ime te stranke bi ugovor mogao sklopiti odvjetnik ili javni bilježnik iz Hrvatske. Ako se ugovor sklapa u pisanom obliku pred javnim bilježnikom, javni bilježnik sklopljeni ugovor digitalizira, tj. skenira, i putem aplikacije prijavljuje njegovo sklapanje i pokreće provedbu.
4. Provedba prijenosa: od trenutka kada je ugovor sklopljen na valjani način, provedba ugovora i prijenosa poslovnih udjela je gotovo automatizirana. Ukoliko ne postoje dodatni uvjeti i ugovor je sklopljen u obliku digitalnog obrasca, prijenos se može provesti i potpuno automatizirano. U drugim slučajevima, primjerice sklapanje ugovora kod javnog bilježnika, postojanja ograničenja i sl. koja nisu automatski provjerljiva prijenos se provodi uz dodatnu ljudsku provjeru.

U svakom slučaju:

- a. upisom prijenosa u depozitoriju prijenos je proveden,
- b. društvo je notificirano o svakom provedenom prijenosu putem samog sustava, a potom i svi članovi,
- c. sudski registar ne sudjeluje u provedbi prijenosa, već isključivo dobiva notifikaciju o tome kroz umreženi sustav,
- d. porezna uprava je automatski obaviještena o prijenosu kroz umreženi sustav,
- e. registar stvarnih vlasnika se automatski ažurira ukoliko se radi o promjeni koja utječe i na sadržaj upisa u tom registru,
- f. sve treće osobe mogu odmah i lako provjeriti stvarno stanje, i nema mogućnosti da se prijenos ne zabilježi ili da se promjene ne evidentiraju, slučajno ili namjerno.

Kao što je vidljivo ovaj postupak zahtijevao bi daleko manje koraka, bio bi mnogo brži i jednostavniji od postojećeg, i daleko sigurniji za sve dionike (kako za stranke i društvo, tako i za državne institucije koje imaju interes da imaju točne, potpune i pravovremene informacije o prijenosu).

Uređenje upravitelja depozitorija

Samo upravljanje depozitorijem nudi više opcija. Naravno, odabir optimalnog koncepta je ključan s obzirom da svaka od mogućnosti ima svoje prednosti i izazove.

- **Uklapanje u postojeće ministarstvo, agenciju ili drugo tijelo vlasti**

Kao što npr. razna ministarstva i vladine agencije već vode različite upisnike, tako bi se i upravljanje depozitorijem moglo povjeriti nekom već postojećem tijelu ili pravnoj osobi s javnim ovlastima, primjerice Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije (MPUDT). Prednost tog modela bi bilo brzo administrativno ustrojavanje i korištenje postojećih resursa, dok bi glavni izazov bio upravo u tome da je sam depozitorij kompleksan sustav koji bi zahtijevao značajne resurse za upravljanje, kao i stručno osoblje sa specifičnim setom znanja koja do sada nisu bila nužno potrebna unutar postojećih elemenata sustava.

- **Osnivanje posebnog tijela ili pravne osobe s javnim ovlastima**

Kao što npr. Središnje klirinško depozitarno društvo (SKDD) upravlja depozitorijem dionica, tako bi se mogao osnovati i novi upravitelj upisnika, čija osnovna i jedina djelatnost bi bila upravo upravljanje depozitorijem poslovnih udjela. I dok bi prednost tog modela bila dedicanost upravitelja i usmjerenost na tu djelatnost od samog početka, izazov bi i dalje bio organizacijske prirode.

- **Model licenciranja privatnih upravitelja**

Za razliku od prethodna dva modela, moguće je i model licenciranja, gdje bi država putem regulatora odnosno tijela vlasti (npr. HANFA ili MPUDT) izdavala licence jednom ili više privatnih upravitelja depozitorija koji bi dokazali da zadovoljavaju sve uvjete za upravljanje depozitorijem, uz reguliranu tržišnu utakmicu u postupku pribave klijenata, tj. društava koja bi odabrala pojedinog upravitelja. Prednost takvog modela je što bi se financijski i organizacijski teret prenio s države na privatne upravitelje, koji bi morali svojom efikasnošću i korisničkim iskustvom zadržavati klijente i ostvarivati dobit. Izazov bi bio ponajviše u definiranju uvjeta za licenciranje te u provedbi regulatornog nadzora.

Svaki od predloženih modela ima svoje uzore u nekom od već postojećih sustava.

Model 1 je vidljiv u već mnogim postojećim upisnicima u Hrvatskoj koji se, doduše, ne odnose na udjele u trgovačkim društvima, ali omogućuju online upise i vođeni su elektronski.

Model 2 je vrlo čest, i gotovo sinkroniziran među državama EU kada se govori o dioničkim društvima (Clearstream, Euroclear, ECRS, OeKB CSD), a kod nekih država poput Estonije se primjenjuje i na društva s ograničenom odgovornošću.

Model 3 se sve više primjenjuje u odnosu na pojedina tržišta kapitala, pa su tako u Hrvatskoj u 2023. godini uvedena pravila da se svi veliki portfelji dionica primarno vode registrirani s brokerskim kućama.

Zaključak

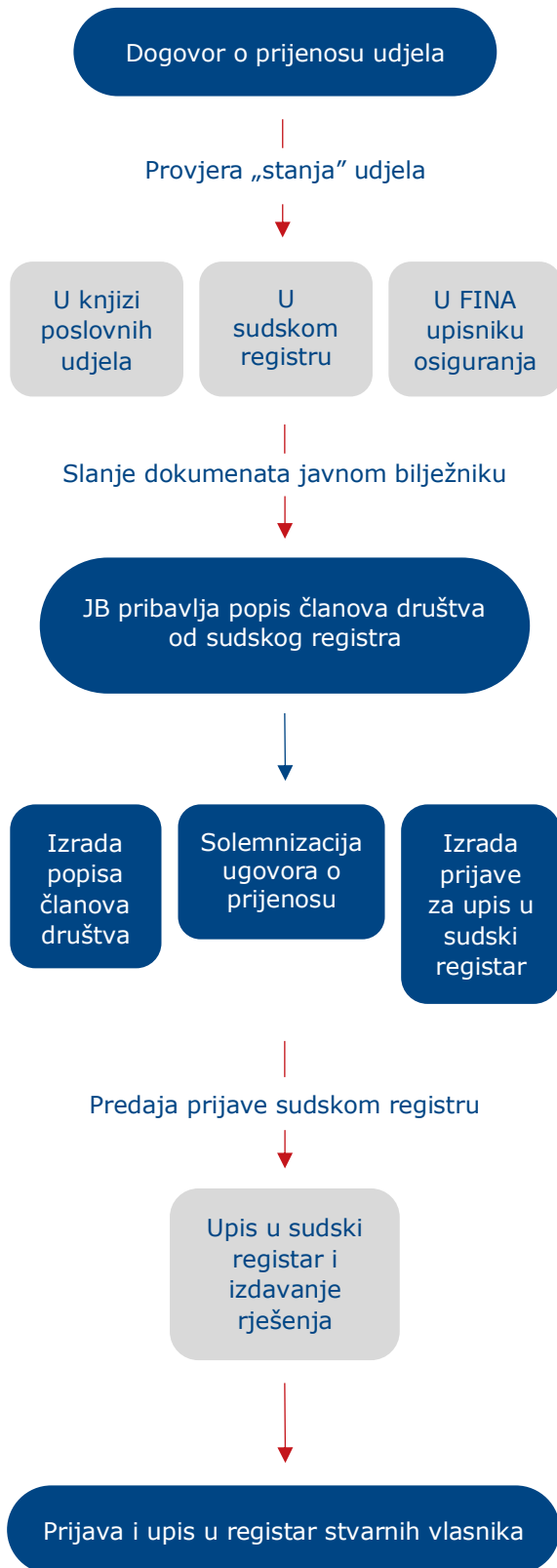
Današnji sustav upravljanja podacima o poslovnim udjelima te raspolaganja poslovnim udjelima u društvima s ograničenom odgovornošću u Hrvatskoj zreo je za digitalizaciju te za pozitivne promjene koje će uskladiti taj sustav modernim tehnologijama i načinom poslovanja.

AmCham-ov prijedlog iznesen u ovom stajalištu ne ulazi u previše detalja oko same provedbe, međutim predstavnici AmCham-a su spremni surađivati s nadležnim institucijama oko provedbenih legislativnih, tehničkih i drugih pitanja ukoliko se usvoji prijedlog i odluči digitalizirati sustav vođenja knjiga poslovnih udjela.

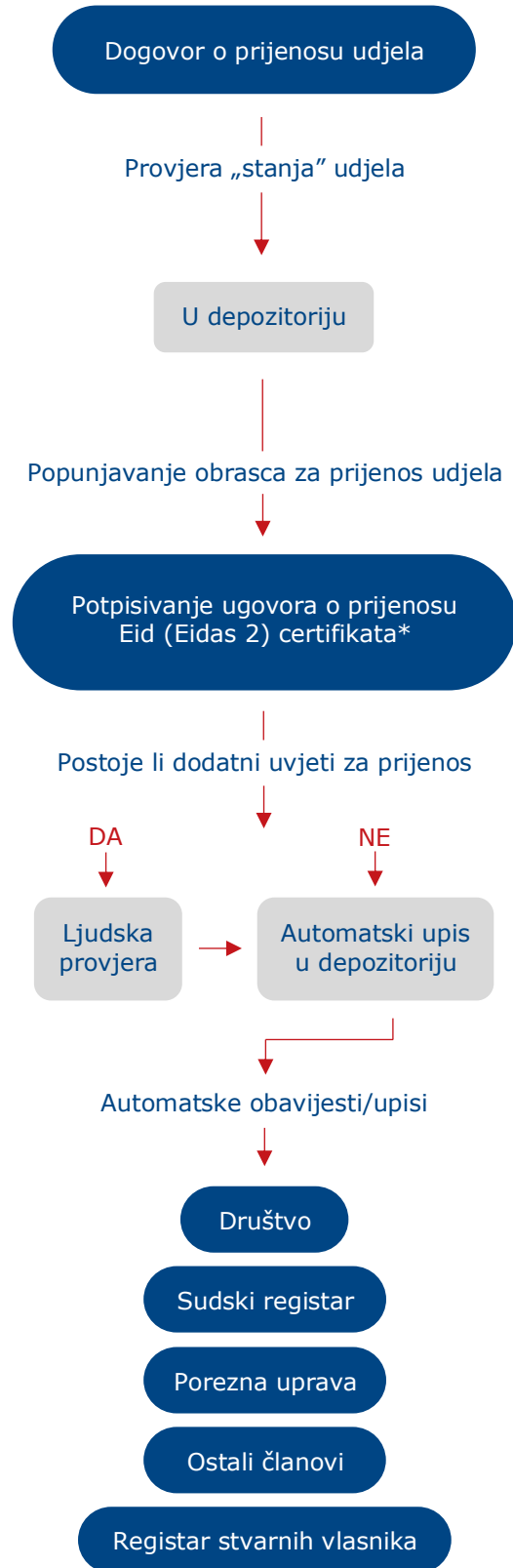
U korist digitalizacije sustava vođenja knjiga poslovnih udjela najbolje govori usporedba postojećeg i predloženog novog modela:

POSTOJEĆE STANJE

PRIJEDLOG AMCHAM-a

*Ako se ugovor sklapa u pisanom obliku pred javnim bilježnikom, javni bilježnik sklopljeni ugovor digitalizira (skenira) i putem aplikacije prijavljuje njegovo sklapanje i pokreće provedbu.

Za dodatne informacije molimo kontaktirajte: Američka gospodarska komora u Hrvatskoj

Andrea Doko Jelušić | Izvršna direktorica

T: 01 4836 777 | E: andrea.doko@amcham.hr